

Hard Candy

En tjej och en kille bestämmer träff på ett café via en chattsida på Internet. Hon är 14 år och kanske lite ävetyrslysten. Han är 32 år och fotograferar modeller. De åker hem till honom i hans bil. Vad som sedan händer är att saken tar en mycket oväntad vändning i ett kammardrama som handlar om pedofiler, om könsroller förstås och om i vilken mån man har rätt att ta saken i egna händer, det som annars skall skötas av polis och domstol.

Rekommenderad för gymnasiet

EN FILMHANDLEDNING AV
JOHANNA KOLJONEN

Handling

Fotografen Jeff, 32, har chattat med Hayley, 14, på Internet. Hon tar initiativet till en träff i verkligheten och de träffas på ett fik. De kommer väl överens – hon är mogen för sin ålder, han ser ungdomlig ut och inte ”som någon som behöver träffa tjejer på internet”, som hon säger. Hayley föreslår att de skall fortsätta hem till honom och han gör inget motstånd. Hemma hos Jeff intresserar hon sig för hans tidigare parförhållanden och för bilderna på vägarna, blandar drinkar och föreslår en fotosession. Hayleys utmanande beteende är inte särskilt konstigt i sig, brådmogna tjejer blir lätt förtjusta i äldre killar som lyss-

nar på dem och behandlar dem som jämlikar. Men hon driver också med honom och anklagar honom skämtsamt för pedofili. Jeff är uppenbart smickrad och förförd av Hayleys utmanande beteende, men det är oklart huruvida han förstår att en sexuell relation mellan dem inte är möjlig.

Det känns som att detta maktspel är vad filmen kommer att handla om: kan Hayley få Jeff att initiera något sexuellt? Vill hon själv ligga med honom eller handlar det bara om att demonstrera sin makt över honom? Och förstår hon vilken fara denna lek utsätter henne för?

Men plötsligt svimmar Jeff, och när han vaknar upp är situationen helt annorlunda. Hayley har bundit fast honom och söker nu igenom lägenheten efter bevis på hans hebefila böjelser. Hon har hela tiden misstänkt att Jeff har utnyttjat unga flickor sexuellt, möjligen kidnappat eller till och med mördat någon. Ett nytt maktspel formar sig dem emellan. Jeff prövar allt från fysisk styrka till manipulation, men lyckas inte få Hayley att släppa honom. Trots att han bedyrar sin oskuld torterar hon honom både psykiskt och fysiskt. Bland annat får Hayley genom ett komplicerat och plågsamt knep Jeff att tro att hon har kastrerat honom.

Tortyren blir extra plågsam för tittaren eftersom det verkar fullt möjligt att flickan är sinnessjuk och mannen, trots sina möjliga fantasier, i praktiken helt oskyldig till konkreta brott. Jeff skulle då vara ännu ett offer för mekanismen som får rädda kvinnor att identifiera alla män med sexbrottslingar. En granne hör skrik och anar oråd, men blir tills vidare ivägskickad av Hayley. Det är oklart

vilken av huvudpersonerna vittnet utgör största risken för – vems historia skulle hon tro på? Fjortonåringen som påstår sig handla i självförsvar eller mannen som påstår sig vara ett offer?

Hayley hittar bevismaterialet till slut och vi förstår att hon har haft rätt hela tiden. Jeff är innehavare till barnporr, och kan dessutom ha varit inblandad i sexuellt ofredande och ett eller flera dödsfall. Hayley påstår att hon redan avrättat några av hans medbrottslingar. Hon ställer Jeff inför ett sista val: om han frivilligt tar livet av sig lovar hon förstöra allt bevismaterial, annars avslöjar hon hans hemlighet för människorna han älskar. De sista minuterna bjuder på många tvära vändningar, men till sist får Hayley sin vilja igenom. På slutet har Jeff hängit sig, och barnpornografen ligger, som Haley hela tiden planerat, kvar i hans lägenhet för polisen att hitta. Hayley själv – och nu vet vi att det antagligen inte är hennes verkliga namn – försvinner från platsen utan att efterlämna ett spår.

Ömsesidig manipulation

Hard Candy väcker många intressanta frågor – etiska och moraliska, om kulturella arketyper, fördomar och rädslor, rätt och fel. En inledande diskussion om konstnärligt innehåll kan hjälpa eleverna få distans till sina känsloreaktioner och påminna dem om att det rör sig om en fiktion, konstruerad för att manipulera publikens reaktioner.

- Titta på filmens affisch eller omslag. Vad signalerar bilden på flickan i rävsaxen? Hur förändras läsningen av bilden när man har sett filmen?

Den röda munkjackan och saxens tänder för tankarna till *Rödluvan och vargen*. Att flickan är liten och rävsaxen stor får henne att se hotad ut. Men en rävsax sluts ju av att man trampar på den, och flickan står redan där: tydligen är hon inte tillräckligt tung för att utlösa mekanismen. Dessutom är hon liten nog för att helt slinka ur greppet. Saxen måste alltså vara gillrad för att fånga ett större byte, och flickan är i själva verket ett lockbete, som osten i en råttfälla.

Eftersom informationen om karaktärerna portioneras ut gradvis, hinner tittaren föreställa sig dem i många olika kulturella roller. Hayley är offer och förövare, ett oskuldsfullt barn och en förförisk Lolita, typisk tonåring och bråd-

mogen galning, sanningssägare, hämnare, torterare och mördare.

- Manusets spelar på tittarnas uppfattningar om könsroller och andra kulturella stereotyper. Diskutera vilka antaganden tittaren gör om de olika karaktärerna under filmens gång. Vad tror vi om Hayley medan hon bara är identifierad som thonggrrrrl14? Hur förändras bilden under samtalen på fiket? I lägenheten? Under tortyrscenen? På slutet?

- Känns karaktären Hayley i filmen som en trovärdig personlighet? Det är ju inte sagt att hon är fjorton – den fantastiska skådespelaren Ellen Page var sjuttionio när filmen kom ut. Tycker ni att hennes handlingskraft och kapacitet är trovärdiga för någon i de yngre tonåren? Varför? Eller varför inte?

En referenspunkt för filmen är sagan om *Rödluvan och vargen*, som både i film och litteratur har använts för att diskutera sexualitet och dolda faror. Vargen representeras då som en man som lurar till sig flickans förtroende. I många versioner av den traditionella sagan blir alla kvinnorna slukade, men räddas på slutet av en god jägare som skär upp magen på vargen.

Hard Candy återanvänder idén om att det är svårt att se på utseendet vem som är farlig. Vem är egentligen vargen? Man kan se filmen som en berättelse om hur *Rödluvan* biter tillbaka. Men man kan också föreställa sig att Hayley är jägaren. Genom att döda Jeff och se till att sanningen kommer i dagen befriar hon den försvunna flickan ur vargens symboliska mage.

Berättarmässigt kan de upprepade vändningarna och avslöjandena kännas manipulativa. Man kan tycka att det är svårt att alls konstruera kompletta och trovärdiga karaktärer av Hayley och Jeff. Men vad vet vi egentligen om dem – vad är "sant"?

Handlingens tydliga vändpunkt (när Hayley tar Jeff till fånga) och höjdpunkt (Jeffs död) skiljer sig från filmens många andra vändningar genom sin konkretion. Alla andra avslöjanden i filmen är verbala, och vi lär oss snabbt att varken Hayley eller Jeff riktigt är att lita på. Vi vet inte vad hon heter eller hur gammal hon är. Det verkar

som att allt Hayley berättar om sig själv är lögn – så i vilken mån kan vi lita på hennes påståenden om Jeff?

Den opålitlige berättaren (the unreliable narrator) är namnet på ett litterärt formgreppet, där man låter karaktärernas subjektiva, felaktiga eller lögnaktiga uppfattningar styra läsarens tolkning av berättelsen. Greppet kan hjälpa läsaren leva sig in i karaktärens situation, men skapar också en känsla av osäkerhet hos publiken, som retroaktivt eller fortlöpande tvingas omvärdera sin tolkning av händelserna. Om sanningen inte definitivt avslöjas, bara antyds, är det ett sätt att lämna berättelsen som helhet öppen för många olika tolkningar.

Barn används ofta som opålitliga berättare eftersom de har begränsad livserfarenhet och därför lätt kan feltolka situationer. När vuxna karaktärer lider av samma problem – när deras verklighetsuppfattning skiljer sig från vad vi uppfattar som sanning – tolkar vi dem som sinnessjuka.

- Eftersom Hayley åldersmässigt ligger på gränsen mellan barndomen och vuxenlivet är det osäkert hur hennes beteende ska tolkas. På slutet visar det sig att hon hela tiden agerat i enlighet med en rationell plan. I filmer som använder ”det perfekta brottet” som motiv får vi ofta på slutet se ett montage som avslöjar hur allt hänger ihop. Men Hayleys informationskällor avslöjas aldrig och vi får inte se Jeffs undagömda bilder. Vet tittaren säkert att domen hon utfärdat över Jeff är korrekt? Kan en tonåring som tar lagen i sina egna händer över huvud taget anses vara vid sina sinnens fulla bruk?

Opålitliga berättare kan också användas för att diskutera självbedrägeri. Författaren Vladimir Nabokov använde greppet i sin roman *Lolita*, som också är en uppenbar referenspunkt för *Hard Candy*. I berättaren Humbert Humberts tolkning av sin relation med den 12-åriga flickan är det hon som förför honom. På samma sätt kan man föreställa sig att Jeff ljugar för sin omgivning och sig själv.

Lolita anses allmänt vara en av de bästa 1900-talsromanerna på det engelska språket. Bokens berättare Humbert Humbert lyckas charma läsaren att se situationen från hans perspektiv, vilket får hans öde och motgångar att kännas djupt tragiska. *Hard Candy* utnyttjar en liknande mekanism då vi inte får veta förrän relativt sent att Jeff utöver offer också är förövare. Fram till dess känner publiken oundvikligen en viss medkänsla för honom; diskutera vad som händer med den känslan efter avslöjandet.

Lagligt eller rätt?

Utan ett offentligt rättssystem skulle samhället styras av de starka och mäktiga. Att ha ett polisväsende och domstolar är alltså i allmänhetens intresse: de svaga vinner på att staten har monopol på frihetsberövande och våld (och alla kan vara ”de svaga” i olika situationer).

Men för vissa samhällsgrupper, eller för vissa typer av brott, kan rättssäkerheten vara svag trots polis och domstolar, och ibland upplevs de straff som samhället kan utmäta som otillräckliga. I mellanrummet mellan ideal och praktik överlever därför fantasin om vigilanten, en hjälte som tar rätten i egna händer.

- När de starka i ett samhälle tar sig rätten att göra som de vill kallas det tyranni. Är det mera acceptabelt för dem som känner sig ignorerade eller förtryckta i ett system att

bryta mot reglerna för att få sin vilja igenom? Vad har det för konsekvenser?

- Varför är det ineffektivt för ett samhälle att låta enskilda medborgare hämnas oförrätter? Nämn åtminstone tre orsaker (tex att systemet är instabilt, att samma brott ger olika konsekvenser, blodshämnd och släktfejder, upp-trappning, förtryck, att rädda och otrygga människor är mindre kreativa och mindre produktiva).

Vissa kritiker anser att den kvinnliga hämnarfiguren inte på samma sätt som t ex superhjältar skulle vara ett utlopp för frustrationen över orättvisor i systemet. Orsaken skulle vara att berättelserna om kvinnor som på olika spektakulära vis ger igen för barnamord och sexualbrott oftast är skapade av män. Och visst har våldsamma hämnarkvinnor använts som svepskäl för att visa sexiga brudar i häftiga situationer (särskilt i så kallad exploitationsfilm). Situationer som dessutom ofta är direkt våldsamma, vilket alltså skulle tillfredsställa samma manliga fantasier som filmen utger sig för att kritisera.

- Kritiken mot kvinnliga hämnare skapade av män bygger ofta på det implicita antagandet, att män automatiskt skulle vara roade av våldsbeskrivningar och att kvinnor aldrig skulle kunna vara det. I vilken mån reflekterar det er erfarenhet? I vilken mån har våra kulturella förväntningar på vad män och kvinnor ”kan” eller ”ska” göra eller gilla förändrats sedan tex era föräldrars tonår?

- På vilka sätt kan en kvinnlig hämnare som Hayley i *Hard Candy*, eller The Bride i *Kill Bill*, vara goda förebilder för både män och kvinnor? På vilka sätt är det tydligt att det rör sig om fantasier? Finns det något särskilt kvinnligt över deras agerande? Är det meningen att kvinnor ska kunna identifiera sig med dem? Skall män kunna det?

- *Hard Candy* och *Kill Bill* är skrivna och regisserade av män. Märks det?

Vissa människor anser fortfarande att alla män implicit skulle vara skyldiga till samhällets objektifiering av kvinnor, och i förlängningen till all omänsklig behandling av dem. *Hard Candy* leker med det antagandet, eftersom publiken länge misstänker att Jeff är vald på måfå. Om han hade varit en oskyldig tont som mot bättre vetande rycks med av sina internetfantasier hade ju Hayley hållt honom ansvarig på grund av hans kön.

- Jeff är fotograf, och jobbar alldeles lagligt med att avbilda minderåriga modeller som förföriska. Detta blir ett sätt för karaktärerna att hänvisa till samhällets sexualisering av tonårsflickan i stort. Har vi ett kollektivt ansvar för könsrollerna? Kan ett kön sägas vara mer ansvarigt än ett annat? Har individer som jobbar tex i modeindustrin också ett personligt ansvar?

När man talar i media om ”sexualisering” låter det ofta som om sexdriften var något som skapades av bilder omkring oss. Med ”sexualiseringen av tonårsflickan” menas dels att vuxna mäns åtrå efter tonårstjejer legitimeras, dels att samhället ställer press på flickor att presentera sig själva på ett sexuellt utmanande sätt. Språkbruket

ger lätt intrycket av att tjejers egen sexuella aptit på något sätt skulle vara konstruerad eller onormal. Men all forskning tyder på att tonårsflickor är precis lika kåta som tonårspojkar.

Kulturellt är sexuell spänning mellan en ung man och en vuxen kvinna mer acceptabelt än mellan en ung kvinna och en vuxen man. Som Hayley i början av filmen använder tonåringar av bägge könen ofta, mer eller mindre medvetet, sin sexuella utstrålning som ett maktmedel mot vuxna. Att det är "förbjudet" att låtsas om spänningen ger ungdomarna ett övertag samtidigt som de riskerar att utsätta sig för illvilja eller panikreaktioner från den vuxna motparten.

- Unga kvinnor uppfostras på många olika sätt att skämmas för sin sexualitet. Gör det dem mer eller mindre mottagliga för närmanden från en förförare som Jeff?

- Diskutera huruvida tonåringar verkligen är mer utsatta för faror än vuxna. Vad kan man göra för att skydda sig? Hur långt räcker praktisk information om säkerhet på nätet? Vilken typ av tankearbete eller förberedelse kan man komplettera med?

Att vara mentalt förberedd kanske inte är nog. När Hayley drogar Jeffs drink hjälper det honom inte ens att han är på hemmaplan, starkare och beväpnad. Sådana "date-rape drugs" förekommer också i Sverige, och Hayleys råd att inte dricka drycker man fått av främlingar är klokt.

Men en ny brittisk studie av brottsoffer som trodde att de blivit nedsövida visade att många helt enkelt hade missbedömt sitt eget alkoholintag, haft minnesluckor och slocknat. Risken att utsättas för livsfarliga situationer genom vardagliga misstag är sannolikt större än att bli kidnappad av en internetpedofil. Sunt förnuft är fortfarande det bästa försvaret mot bägge hotbilderna.

Ordet "pedofili" används i filmen i sin slarviga talspråksbetydelse. I själva verket skiljer man annars på pedofiler (vuxna som attraheras till icke-köns mogna barn), och hebefiler (vuxna som attraheras till minderåriga men köns mogna barn och ungdomar). I lagens ögon är den skillnaden inte relevant: åldersgränsen i brottsbalken handlar om mogenhet och maktrelationer. Lagens bokstav motsvarar i det här fallet inte nödvändigtvis allas uppfattningar om vad som är "rätt".

- Fjortonåringar med nittonåriga pojkvänner – alla tonåringar lär åtminstone känna till något liknande fall – brukar tycka att lagen är idiotisk. Om man får ha sex med

jämnåriga, varför inte med vem som helst? Diskutera på olika nivåer: tycker eleverna att deras åldersgrupp generellt är tillräckligt mogen för att se skillnad mellan något slags kärlek och mer destruktiva situationer? Om svaret är nej, tycker eleverna att just de personligen skulle kunna göra en sådan bedömning?

Vårt beteende kontrolleras inte bara av samhällets lagar, utan också av dess normer (vad vi anser normalt och eftersträvanvärt) och värderingar (vad som anses vara gott och ont, vad som värdesätts och belönas). När lagarna inte motsvarar normer och värderingar är det svårt att följa dem. Exempelvis illegal nedladdning är både stöld, olagligt och för många en odramatisk och all-daglig verksamhet – de tycker inte det är "fel". En fjorton-årig fotomodell lever upp till samhällets implicita värderingar – att skönhet i ett kapitalistiskt system kan belönas med framgång och pengar. Vuxna som tycker hon är attraktiv och köper produkterna hon representerar bekräftar samhällets implicita värderingar – samtidigt som de bryter mot den uttalade normen om vad som får vara sextigt.

- Är det okej att bryta vissa lagar som inte motsvarar ens personliga moral? Hur skall man dra gränserna? Kan inte samma argument användas för att legitimera vilken typ av brott som helst?

- Tidigare har vi diskuterat de negativa följderna av att ta lagen i egna händer för att skipa rättvisa. Har inte alla lagbrott liknande följder?

- Vad händer i ett samhälle där värderingarna, normerna och lagarna inte reflekterar varann? Finns det absoluta lagar, normer eller värderingar?

Produktionsuppgifter

USA 2005

Manus: Brian Nelson

Regi: David Slade

Foto: Jo Willems

Klippning: Art Jones

I rollerna

Hayley Stark – Ellen Page

Jeff Kohler – Patrick Wilson

Judy Tokuda – Sandra Oh

Janelle Rogers – Jennifer Holmes

Tekniska uppgifter

Speltid: 103 min

Format: 1.1:85

Ljudsystem: DTS / Dolby Digital

Censur: Från 15 år

Svensk premiär: 14 september 2006

Distribution

Scanbox Entertainment, Östgötagatan 48, 116 64 Stockholm

Tel. 08-545 787 80, fax 08-545 787 89, www.scanbox.com